

RUNA.

ANTIQUARISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

RICHARD DYBECK.

1845.

STOCKHOLM,
PÅ C. A. BAGGES FÖRLAG.

Innehåll.

Berättelse till Kongl. Vitterhets- Hist.- och Antiquitets-Akademien, om Dalmland (med en pl.)	Sid. 1.
Svenska Folkvisor	» 15.
Folklekar	» 25.
Folkdansar	» 33.
Slängdansar (Polskor)	» 43.
Kämpe-stenarna (med en pl.)	» 47.
Blommor ur en Svensk Örtekrans	» 49.
Tjängvide-Stenen (med 2 pl)	» 82.
Folksägner i Norrland	» 94.
Fornminnen i Näsums Socken uti Skåne	» 100.
Öfversigt	» 106.

”spelar ännu vatten”. (Jag lånar allmogens uttryck). — Fjellet torde således varit eller är måhända ännu den egentliga fördelaren af vattnen, hvilka under tidernas längd nedfört mot detsamma den sand, hvaraf moen, tilläfventyrs i en forntida sjös ställe, uppkommit. Menige man hyser ännu, efter gammalt, den öfvertygelsen att Ödskölds mo varit sjö, och utvisar såsom vedermälen deraf en mängd ”bottenlösa” jölar, af hvilka många skola vara ganska fiskrika. Flere å moen befintliga källor stå ovedersägligen i samband med aflägsnare vatten, hvilket förklarar deras stigande och fallande, utan att närmare orsak dertill syntes varit förhanden.

Södra Dalsland fördelas, på sätt jag nämnt, af Kroppefjell. De omliggande häraderna, serdeles emot Wenern, utbreda sig derifrån under jemn sluttning i öster och vester; men, som fjellet saknar betydligare utgreningar, hafva mellan de spridda höjderna en myckenhet småsjöar bildat sig, saknande såväl beröring med hvarandra, som gemensam eller bestämd sträckning. Sådant gäller likväl mindre i Valbo Härad, som är ett bergland — rikt på sjöar och kärr. Sundals härad har väl närmast fjellet samma tycke, men öfvergår snart till ett jemnt fält med greniga, stilla flytande, åar och bäckar. Det utgör Dalslands slättland *).

Dalslands jord företer till sitt lynne den största mångfald; och är det märkligt att, med undantag af de nordligaste socknarna i Vedbo härad, bättre och sämre jordmoner finnas spridda öfver hela landet, äfvensom att den jord, hvilken skattas sämre, under vissa år alstrar både ymnigare och kärnfullare gröda, än den bättre. Men detta förklaras dels af landets ofvan antydda skaplyne och deraf beroende ”klimatiska” förhållanden, dels af den större inverkan dessa sistnämnde alltid hafva på en jordmon, som icke ordentligen häfdas. Landet är ingalunda fruktbart, och blir det troligen icke förr, än boskapsskötseln, hvilken Dala-bonden likväl alltid borde anse såsom sin hufvudnäring, igenom en mängd stora, högst illa häfdade, åkerfälts igenläggande till äng, kan komma till bättre stånd, då just derigenom tillräcklig både tid och tillgång vinnes till åkerjordens behöriga ans. Men sådant pekar (till en början) på återgång, och denna är icke i Dalabondens lag. — Enligt hvad flera aktningvärda män försäkrat mig, ansågs det här ännu mot slutet af förra århundradet nästan för en synd, att uppbuka mer jord, än man i häfdadt skick mottagit af far och farfar, och med hvars afkastning desse kunnat föda sig. Nu tänker man — såsom i visst fall sig vederbör — annorlunda. Och man hastar. Deri ligger missräkningen. Jorden hastar icke; minst i Dalsland. Detta visa de många till *skälla* (magra) så kallade *ekkrer*. öfvergångna åkerfälten, hvilka torde i värde understiga sjelfva *Kasurna*.

Dessa *kasur* (Isl. *kös*, cumulus, måhända ock af gamla ordet *kasa*, bränna, värma), träffas nu mera blott i medlersta och norra Dalsland. Under det nemligen Norddalaren *kasar* sig vid sin stockbrasa, tänder slättboen sin bränntorf. — *Kasurna* äro belägna i bergsluttningarna, helst mot solsidan och hafva tillkommit (såsom de ock ännu årligen tillkomma) igenom bränning af fällda och i högar (*kasur*) lagda träd, i askan hvaraf åtminstone ett par års skäligh gröda erhålles, så att man nog offra ser bonden lemna större eller mindre skiften af sin uppbukade mark osådd, för att på detta sätt erhålla en snarare, men vida ovaraktigare vinst. När han nu, efter några år, återgår till

*) Först långt efter sedan detta om Dalslands skaplyne var nedskrifvet, har Förf. varit i tillfälle att taga kännedom om Myrins teckning af Landet (i Vetenskaps-Akademiens Handl.), hvilken i några omständigheter är från den förevarande skiljaktig.

sin häfdade åker, är denna naturligtvis icke en gång hvad den varit. Skogens förlust tager han i öfrigt alldeles icke i beräkning.

Annorlunda bär allmogen sig åt vid Boskapsskötsel. Det är vackert att se, med hvilken vana och säkerhet den här handhafves, huru man vet att af densamma draga all möjlig nytta.

Jag önskade meddela en fullständig teckning af Dalslands "natur", äfvensom närmare vidröra Dalsländarens hushållsgrepp och åtskilliga dermed sammanhängande förhållanden; men enär sådant ligger utom ämnet för närvarande berättelse, föranlåtes jag öfvergå till detta märkliga land i antiqvariskt hänseende.

Sundal härad.

Detta härad har tvenne större sjöar, nemligen Håstefjorden och Frendeforssvattnet. Flere vidsträckt mossar ligga inom häradet, som närmare fjellet består af stenbunden, obändig mark. Detta gäller äfven den vidsträckt Frendefors socken, hvilken upptager södra delen af häradet, som eljest är ett slättland.

Nämnda Frendeforss eller Frenneforss socken, hvilken fordom lär hetat *Östmål*, och hvars närvarande namn till en del syftar på ett fall i en förbi kyrkan och socknen flytande å, har, mig veterligen, ingen enda fornlemning. På bergen finnas väl här och der några "vålar," men de äro, ehuru ofta ganska stora, nästan utan undantag, att anse såsom odlingsrör. — Kyrkan, hvilken nyligen undergått en större förändring, saknar märkvärdigheter.

Allmogen har föga gammalt att förtälja; men man får här höra rätt många af våra folkvisor sjungas af rena och ljufva qvinnoröster. Dans och lekar utgöra här ännu ett kärt nöje. Dock är den klagan allmän, att på sednare tider ungarlarna begynt att om Söndagseftermiddagarna ränna in till Staden (Wenersborg), lemnande flickorna alla, att hemma för sig sjelfva sjunga sina "leke-visor". — Vidare förtjenar nämnas, att allmogen i denna trakt känner svenska namnen på nästan alla vilda vexter, som förekomma i orten. Jag inskränker mig till anförande af några få prof: *Anemone nemorosa* och *hepatica* heta här *Hvite-* och *Blå-locka*. *Solöga* (*Ranunculus acris*) användes såsom medel mot tandvärk. En blomma lägges på venstra tummen, och derom bindas *tre hvarf* oblekt tråd, då en blåsa lærer uppkomma, som förtager värken. Orchiderna kallas här (såsom på några andra ställen) *Junkrar*, och användas, för deras "stränge loukt", till stuguprydnader m. m. Af vextens två lökar kallas den vissnade (fjolåriga) *Skams-* samt den friska *Jungfru Marias-hand*.

Äfven Brålanda (uttalas Brauål), samt Ryr socknar, hvilka till deras beskaffenhet till en del likna Frendeforss socken, hysa ganska få minnesmärken. I Brålanda socken på Dyreshög ägor är den så kallade *Dyreshögen*, af 116 stegs omkrets och 24 stegs sluttningshöjd, och på den förhöjning, som sträcker sig söderut derifrån, äro flera grafkullar, äfvensom en stensättning. Kullarnas omkrets uppgår vanligen till 15 alnar. *Tonshögen* ligger derinvid. Någre förblanda Dyreshögen med Tonshögen. På den sistnämnde skall varit en märklig stensättning, eller, såsom de gamle här tala, *ett bord med fötter*. Orediga tecken efter denna stensättning återstå ännu. Närmare Österbyn, invid vägen förekommer åter en flock griftekullar, beväxta med ljung. I en af kullarna skall vara funnet så mycket "smidit jern", att en bonde dermed kunnat beslå ett åkerredskap; men enär han på de åkrar, å hvilka detta redskap sedermera begagnats, fått mindre säd än tillföre, har jernet åter blifvit frånbrutit och i kullen nedmylladt.

Ryr lilla socken, hvares vestra del är en fjellfull obygd, är märkvärdig för de många "vålar", som der nästan allestädes på berg och andra höjder finnas uppkastade. Allmogen berättar att de äro vedermålen efter munkar. Det är mig obekant om några af dessa rör innesluta hällkistor, men jag är viss derom, att många af dem äro odlingsrör. Gesta socken, som gränsar både till Brålanda och Frendefors, sträcker sig efter Wernern. Grafhöjder finnas spridda öfver nästan hela socknen. De förnämsta af dem utgöra den flock, som förekommer norr om kyrkan på den delen af Löfås gårde, hvilken kallas *Ro-tvet* (Råg-tvet). Bland sexton mindre kullar härstädes reser sig en ståtlig hög af 70 stegs omkrets och 13 stegs sluttningshöjd. I högen skall, enligt sägen, en Konung, med namnet *Gestrasi*, blifvit jordad, samt i de omgifvande kullarna *hans män*. Murängen heter en hage söder om kyrkan. Här förekomma under täta hvalfven af resliga björkar och ekar (de största jag sett i Dalsland) åtskilliga lemningar efter gamla byggnader. De flesta af dem äro aflängt fyrkantige, och den största, hvilken kallas *Mure Slott* (som sannolikt icke bemärker annat, än Mur-Slottet eller Slottsmurn), är af 35 alnars längd och 14 alnars bredd. Den fasta grundmuren, af stor, medelst murbruk sammanhäftad, gråsten, håller 2½ alnar i tjocklek. Föga af höjden återstår. Här ses äfven några runda grundmurar. Allmogen anför här följande sägen: "I detta Slott bodde fordom en Konung, som hette *Iver*, hvilken förde krig emot en annan Konung, vid namn *Gestrasi* (efter hvilken Gesta socken säges erhållit sitt namn), hvarvid den sednare segrade. *Gestrasi* ligger med sina män begravnen i de högar, som finnas norr om Gestad kyrka. *Iver* lät gräfva ner både sig och sina skatter under murarna i Murängen. Större och mindre ljus synas här nattetider brinna; men de, hvilka efter dessas ledning velat här söka skatter, hafva, då spaden blifvit satt i marken, fallit i vanmakt och haft göra nog, att leta sig hem."

Vi hafva velat anföra denna sägen, på hvilken vi likväl icke lägge synnerlig vikt, emedan den skulle kunna anses höra under häfden, och efter stället för den händelse, den omtalar, utvisas af allmogen såsom en stor märkvärdighet. — För öfrigt skola på *Gälånäs udd* i denna socken (vi hafva icke sett stället) finnas uppkastade några stora rösen. Der är ock det så kallade *Elgeberget*, "som liknar ett skepp, med köl, sidor och ror".

Äfven här i trakten är allmogen ganska begifven på dans, och sjunger gerna. Det torde förtjena nämnas: att hvarje hushåll merändels innehar en större eller mindre samling af tryckta historier och visor. Bland de sistnämnda fann jag här (i Kärra by) några, diktade på åtskilliga Landskapsmål, såsom Skånska, Bohuslänska, Gottländska o. s. v. Norrska visor äro öfver hela Dal mycket allmänna. — Serskildt uppmärksamhet förtjenar snyggheten, ja prydligheten, i allmogens boningar; i afseende hvarå på Dal eljest råder mycken skiljaktighet. I taken hänga, på många olika sätt arbetade, kronor af halm — ofta rätt vackra. Mångfaldiga prydnader — vanligen Bröllops- eller Namnsdagsgåfvor — på det sinnrikaste utförda af målad halm, spräckliga mossor, högfärgade tyglappar och dylikt — upptaga i öfrigt alla lediga platser i stugan. Det fromma, hjertliga folket finner nöje i allt detta.

Bolsta, Grinsta och Eriksta äro tre smärre socknar, med nästan enahanda skaplynne, som de förut nämnda, samt upptaga den norra delen af häradet. På Käreby ägor i Bolsta socken, vid Lillån, norr om byn, är *Kårehög* af 114 alnars omkrets och 30 alnars sluttningshöjd. Bonden Nils Lindmark förmåler, att nu mer aflidne Daniel Andersson (död vid 90 års ålder) berättat, att en konung, som varit mycket

grym, ligger begrafven i högen. Kåre skall haft en Drottning, hvilken blifvit jordad i den hög af 60 alnars omkrets, men blott några få alnars höjd, som ligger på norra sidan om Kåre-hög. — Ett fältslag skall i fordna tider här förefallit. Också lära i kringliggande åkrar, tid efter annan, åtskilliga vapen af jern funnits. — I denna socken, vid "Dalbergs-åns" utlopp i Wenern, synas lemningar efter det ryktbara fästet Dalaborg. Man visar en hög klippudde $\frac{1}{3}$:dels mil norr om åen, utskjutande i sjön, såsom den plats, på hvilken, fästet legat. I detta fall har Dalaborg visserligen icke varit något fäste för medeltiden, utan ett på urgammalt vis "befästadt berg". Invid sjelfva åmynningen, norr om densamma, vid *Stretet*, förekomma deremot grundmurar efter en ganska stor, fyrsidigt aflång, byggnad, hvilken jag anser utgöra lemningar efter Dalaborg. Jag bör likväl nämna att allmogen i orten utgifver denna mur för en omhägnad till en forntida lustgård. Men dertill synes den mig alltför fast och stark. Marken, såväl inom, som utom muren, hvilken är ganska låg, har redan länge varit uppbrukad till åker *).

Nordal härad

Består af 6 små socknar, och företer till sitt skaplynne den rikaste mångfald. Många sjöar och vattendrag hafva här samlat sig. De stå till större delen i förbindelse med de förr nämnda fjellvattnen, som här ingå i Wenern. I vester ligger Kroppefjell, här och der höjande sina gråa tinnar öfver mörka, uråldriga skogar. Öster ut mot sjön utbreda sig, mellan rundade höjder, blommiga ängder. Nordöstra delen af häradet får, till följd af hvad nyss sades, utseende af en skärgård. — Närmast till det härad jag förut vidrört sluta sig *Jern* och *Öhr* socknar.

På Tolfmansbol (kanske rättare Tormansbol, eller Torrmansbol, såsom namnet i orten uttalas) ägor i Jern socken förekommer å en ås norr om kyrkan en ganska vacker Domkrets, bestående af i ring satte 7 stenar, af hvilka den i öster, som är ofvanpå flat, eger $2\frac{1}{4}$ alnars höjd. De öfriga äro lägre. Norr om kretsen, endast på några alnars afstånd derifrån, förefinnas, jemte en mindre krets, äfven af 7 stenar, tvenne rör, det ena af 44 och det andra af 66 alnars omkrets. Det först nämnde af dessa rör förtjenar i synnerhet uppmärksamhet, dels i anseende till den i rörets midt resta stenen, som dock är ganska låg, dels för de tvenne vid dess vestra sida varande spetsiga utsprång af sammanlagda randstenar. Jag har skäl för den förmodan, att sådana omgifvit hela röset. — Allmogen är ense derom, att vid dessa stensättningar fordom hållits Ting, och berättar, att en, som "brutit Guds lås" (stulit af åker), blifvit här dömd att tre gånger neddoppas i en kittel med sjudande vatten; hvilket straff han ock skall undergått i närheten af kretsarne. Man tror att vattnet i kitteln skall sjuda till dess verlden förgås, och några säga sig hafva hört sjudningen. — Westerut från Kyrkan, i skogen mellan Smedsbol och Rud ses några berghålkningar. Allmogen anser dem föreställa mennisko- och kreatursfötter, samt yxor, hamrar m. m. och omtalar, att, medan bergen ännu voro mjuka, en strid mellan Jättar här förefallit, och att fötterna utmärka de rum, på hvilka de stridande stått eller sutit till häst o. s. v., och de öfriga fördjupningarna, de ställen, der de besegrades vapen nedfallit till marken. Hittills har jag icke någonstädes sett dylika hålkningar, dem jag

*) Sedan jag likväl af Herr Prosten Lignell erhållit flere förträffliga, muntliga efterrättelser, rörande stället, är jag färdig att frångå den här anförda åsigten. Dock ville jag dessförinnan ännu en gång bese stället.

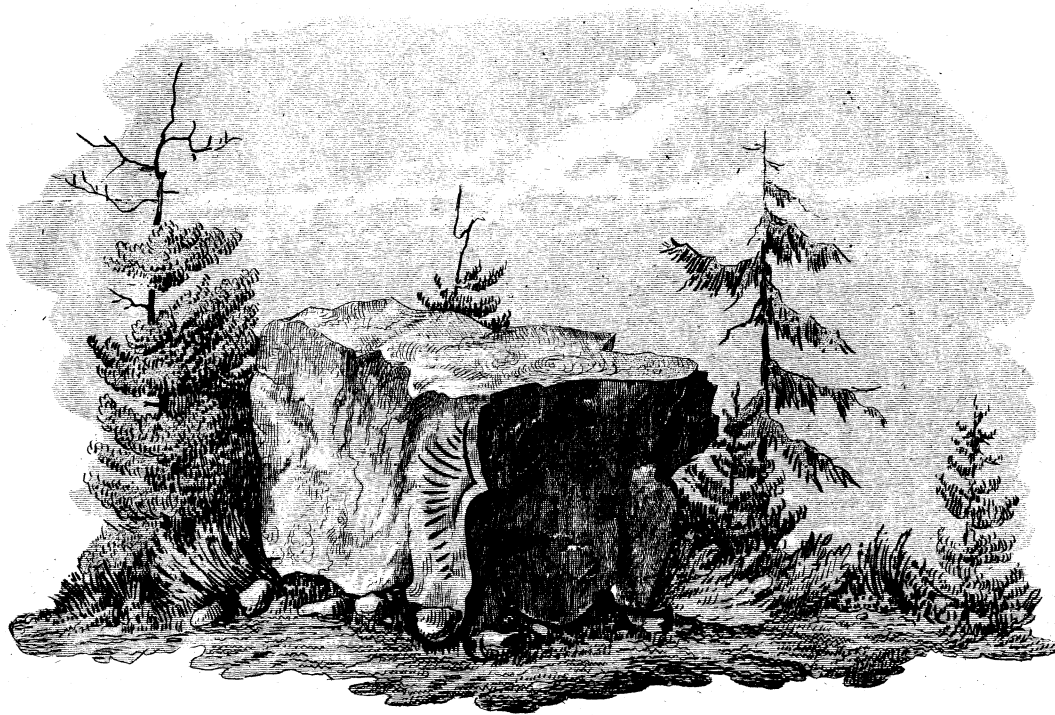
icke är höjd att tillskrifva naturverknningar. — I samma skog, på Smedsbol ägor, är den så kallade *Holtane-sten* af 2 alnars höjd, hvilande på flere mindre stenar (se den vidfogade teckningen). Vid förbigåendet af stenen kastas gerna en qvist derpå, och man tror, att stenen, då det ringer, vänder sig, eller såsom allmogen talar, *vänder på sig*, eller likasom *vändas*. Om den mellan denna sten samt byn Rud belägna Tornefjellskoll — en kal enstaka klippta af obetydlig höjd — berättas åtskilliga sägner. "I fornda tider, en julafton, inkom i byn en flicka af ovanligt utseende, klädd i kattskinn. Man frågade henne hvarifrån hon var. Flickan *mumlade* och pekade åt Tornefjellskoll. Man gaf henne af Julekosten, och hon förblef i byn öfver natten; men då det julforgonen första gången ringde till Ottesång, såg man henne, förvandlad till en katt, fara bort genom fönstret.

Öhr socken ligger närmare fjellet. I dess midt utbreder sig den vackra Öhrsjön, och trakten kring denna är ganska fruktbarande. I sjön är en holme, hvarpå finnas några otydliga murlemningar efter "ett befästadt slott", som, enligt Ol. Rhyzelii uppgift till Hesselius, anförd i dennes afhandling om Dalsland, skall varit bebodt af en Fylkeskonung. Efterrättelsen lemnas i sitt värde. — På vestra sidan om sjön i fjelltrakten, vid Wrångebäck, finnas på ett berg några lemningar efter en forntida borg, och på samma sida, vid sjöns norra ända, i närheten af Långebräckan, utvisas 2:ne kretsar, men om hvilka intet förmåles. I närheten äro 3:ne rör, mellan hvilka en smal, nästan ofarbar, väg löper. Vandraren försummar aldrig att på ett af dessa rör, (detta är till skapnaden aflångt), vid förbigående, kasta, antingen en risqvist, eller en lapp, hvarföre den delen af "varpet" (så kallas här dessa rör), som ligger närmast vägen, är med sådana betäckt. Varpets omkrets är 42 alnar, och dess slutningshöjd $2\frac{1}{2}$ alnar. Allmogen bär en synbar farhåga för denna trakt, vid vars midt det väldiga och sagorika fjellet *Borrekkoll* reser sig. — På prestgårdens ägor, öster om sjön, äro 6 stycken griftkullar, af hvilka 2 ägt foikydor, de der ännu till en del är synliga. Vid plöjning i närheten har man funnit åtskilliga grafkäril.

Nu några få ord om allmogen på denna ort. Den utmärker sig för redlighet och ett fromt, hjertligt sinnelag. Och det är så här, som i andra delar af Sverige, der folket ännu icke rönt främmande inflytande; redbarheten, hjertligheten, med ett ord: denna väsendets sanning, den rusar icke mot en med öppna armar. Det är långtifrån att den, såsom eljest, hinner utbryta med ordet *välkommen*. Den uppenbarar sig hvarken i smek eller lek, men i ett, ofta fåordigt allvar, fullt af lif. Språket är lent och uttalet mildt. En stark men påndligt täck brytning förmärkes. Äfven här råder hos allmogen en berömvärd snygghet; och hvad som förtjenar nämnas, är att ganska litet köpgods i deras boningar förefinnes.

Den del af Öhr socken, som innefattar trakten mellan Öhrsjön och Walbogränsen, är en nästan obebodd fjellbygd af storartad beskaffenhet. Här hörde jag första gången de hänförande Dalsländska Vallvisorna. De äro nästan alla vexelsånger mellan gosse och flicka. Så frisk och sanningsfull folkvisan än är, står hon dock efter vallvisan derutinnan, att i denna ännu mindre förmärkes något *visst satt*. Luften under höga himmeln är icke friare, och jag vill säga, icke renare. Det finnes i vallvisan intet tecken till flärd, icke ens af det, nu för tiden väl lidna slag, som kallas poetiskt. Sång utgör här allmogens älsklingsnöje. I byarna sjungas väl ofta nyare visor, men kommer Dalaflickan ut i skogen, tager hon sina gamla sånger, i hvilka hon är rätt

Runa 1845.
Sid. 6.

HOLTANE-STEN.

(DALSLAND.)

hemmastadd. Föredraget blir derefter. Man hör, att hon lefver och lefvat såsom barn i dem.

De nämnda nyare sångerna äro icke eller alltid att förkasta. En fläkt af den gamla folkvisan går ofta igenom dem. Men hvad melodierna beträffar, äro de antingen urgamla, eller ock kunna de fullt jemföras med dem. — Såsom prof på här diktede splitter nya visor, må det tillåtas mig anföra följande:

1.

Det var en Söndags morgon,
Jag stod och klädde mig
Fallera, Fallera,
Jag ärna' mig åt kyrkan,
För att få skåda dig
Falli, Falla.

2.

Och när jag kom åt kyrkan,
Så fann jag dig ej der.
Fallera m. m.
Strax föll det mig i sinnet:
Du har en annan kär.
Falli m. m.

3.

De rosor har jag hemtat,
Men bladen stå igen;
Den som jag förr har älskat,
Den är nu min ovän.

4.

Den boken jag har *gwi* dig
Med blå och hvita *karmar*,
Den får du fälle läsa i,
Allt me'n jag går och sörjer.

5.

Jag vänta dig så länge,
Tills solen hon gick ner,
Och gråten blef mig svårer;
Det bryr dig ingenting.

Till Öhr gränsa Holm och Gunnarsnäs socknar. I Holm, icke långt från kyrkan, är på en höjd en myckenhet grafkullar, bekanta under det gemensamma namnet *Österudskulle*. Med kulle menas således den höjd, på hvilken samtliga grafvarna äro belägna. Denna höjd är väl ganska obetydlig, men får, i anseende till omgifningarnas flackhet, ett storartadt utseende. Bland grafkullarne märkes en af 63 alnars omkrets och 9 alnars sluttningshöjd, ofvanpå försedd med 2:ne jordfasta kullerstenar, hvardera af 3 kvarters höjd. Vidare förekommer här en grafkulle med derpå rest sten, hvilken kulle omgifves af en fyrsidig stensättning med 16 fots långa sidor, äfvensom en skeppsättning med tvär akter, af 14 fots längd och 5 fots bredd. Kullarnas antal uppgår

säga. Nu ses der, bland ättehögar, som nästan omgifva höjden, tvenne resta kullar, af hvilka den ena är 7 alnar hög, samt flisbildad. Vid en festlighet, som allmogen, efter urgammalt bruk, härstädes nyligen förehade, var denna sköna hall i fara att sprängas genom en invid densamma upptänd stockeld, hvilken dock genom en bondes försorg blef i hast släckt. Den andra stenhälln är lägre. De synas på ganska långt afstånd, ty höjden har ett fritt läge. Nästan midt på höjden är ock en krets af 9 *ovanligt stora* klumpstenar. Betydelsen af minnesmärkena på Hofstensmoen behöfver jag icke förklara. På Borråseberget, omgifvet af sankar flyn, samt på en sida af en mindre sjö, finnas lemningar efter en borg. Murarna, icke i något afseende betydliga, upptaga endast bergets tillgängliga delar. Här förekomma i mängd jernhaltiga samman-gyttringar, hvilka, upplösta af regn, medfölja det från berget nedflytande vattnet, som deraf får utseende af blod. Sägnera, så väl de, som äro fästade vid minnesmärkena på Hofstensmoen, som de hvilka angå denna borg, finnas i den samling af sägner i Dalsland, som jag bifogar. Vid Kläppe i Ödeborg socken är på stranden af den förtjusande och i folkets sägner och sagor väl kända Elnessjön, ett större rör, kalladt jättegraf. I ett berg i närheten sägas jätten och hans qvinna bott. En på dem syftande sägen anser jag ganska märkelig: "De första, som odlade vid Kläppe, voro en dag ute och grofvo, då kom jättesan fram ur berget till dem, lade dem alla i en skopa, samt bar dem in i berget till jätten. Denne sade: "kast ut dem! de ä de, som ska förstöra oss."

I Torp och norra Ryr socknar, båda uppfyllda af fjellar, måsar och sjöar, har jag icke kunnat få anvisning på eller upptäcka ett enda minnesmärke, då jag undantager vålarna på bergen, samt här och der några förskansningar, hvilka förskrifva sig från Carl XII:s tid. Jag anser likväl några af dem vara äldre.

Svenska Folkvisor.

1.

Westmanland. — Nedanstående folkvisa hvars melodi, med sitt stilla, dystra behag, lärar intaga hvarje, för Svensk fornmusik öppet sinne, är benäget meddelad af Dem. Rosa Wretman.

1.

Så rider jag mig öfver tolfmilan skog,
Me'n de andra så söteligen sofvo;
Trallalera, Trallalera,
Me'n de andra så söteligen sofvo.

2.

Så rider jag mig litet längre fram;
Der fick jag höra klockorna de ringa;
Trallalera, Trallalera,
Der fick jag höra klockorna de ringa.

3.

"God dag, god dag mina ringaremän!
"För hvem ringen J denna ringning?"
m. m.

4.

"Vi ringa alltför en ungersvens mö,
"Som skall uti jorden att sofva."

5.

Så rider jag mig litet längre fram;
Der stodo de gräfvare och grofvo.

6.

"God dag, god dag mina gräfvare-män!
"För hvem gräfvnen J denna grafvnen?"

7.

"Vi gräfva den för en ungersvens mö,
"Som skall uti jorden att hvila."

8.

Så rider jag mig till min svärfaders gård,
Som förr har varit rosende röder.

9.

Först frågar jag efter kärestan min,
Och sen efter svärfar och svärmor.

10.

Så kommer jag mig litet längre in;
Der stodo två, henne och svepte.

11.

Jag krusar och kammar mitt fagergula hår,
Och ville följa henne till grafvnen.

12.

Och fröknar och jungfrur de togo i en ring,
De sad' jag skull' få välja ut en annan.

13.

En sådan en flicka, såsom hon var,
Finns ej i sju konungariken.
Trallalera, trallalera;
Finns ej i sju konungariken.

Så ri-der jag mig ge-nom tolf-mi-lan skog, Me'n an-dra så sö-te-li-gen sof-vo.

Tral-la-le--ra, Tral-la-le-ra, Me'n an-dra så sö-te-li-gen sof--vo.

Utg. innehar en uppteckning af visan från Jemtland, som börjar sålunda:

Det var så sent om en lördagskväll,
Då hörde jag kyrkklockorna, de ringa;
Klingeli klang, och klingeli klang.
Då hörde jag kyrkklockorna de ringa.

Melodien till denna uppteckning öfverensstämmer i det närmaste med den anförda.

2.

Hesselskogs Socken i Dalsland. Hittills är af denna, i sitt slag nog märkliga, visa blott en afvikande uppteckning utan melodi, från slutet af 1600 talet, meddelad i *Skriften Runa*.

1.

Och Fogden red åt tinget, och skulle lega piga,
Som var berömd att vara både snäll och rasker.
Hurrom hej, raketa katter, skogar och mark,
Snäller och god, efter med välling och gotter i.

2.

Pigan gick på ängen och slog och det var nära linna,
Och femton unga drängar de orka' inte' binna.

3.

"Och hörer du min piga, vill du hos mig tjena?
"Jag vill ge den största lön, som någon kan begära."

4.

"Jag vill ha' en bolster blå, allt med tranafjeder,
"Jag vill hafva fällen på utaf sju hvita råfvar."

5.

"Och jag vill ha' en rufva bröd, för hvar en gång de baka;
"Och jag vill ha en mark smör, på hvar och en brödkaka."

6.

"Jag vill ha' en oxe, den skall vara brunbrokete,
"Det ena hornet skall vara rätt, det andra skall vara krokete."

7.

"Jag vill ha' en skära, med femton guldringar på skaftet;
"Dess fortare skall jag skära, när Fogden rider åt tinget."

8.

Fogden rider bort igen, han korsa i hvar gata,
"Dön ger jag en sådan piga! både lön och mata."
Hurromhej, raketa katter, skogar och mark,
Snäller och god, efter med välling och gotter i.

Och Fog-den red åt tin-get och skul-le le-ga pi-ga Hur-rom-hej!
Som var berömd att va-ra bå-de snäll — och — ra-sker.

ra-ke-ta kat-ter, sko-gar och mark, snäller och god, ef-ter med välling och gotter i.

3.

Södra Dalsland. Torde varit, eller ännu någonstädes vara, en "Lekvisa." Är
belyt och hållet "dramatisk."

1.

Nu kommer den första friaren, min moder. Lelielej.
Nu kommer den första friaren, min moder.

2.

Hur mycket har han, min dotter? Lelielej.
Hur mycket har han, min dotter?

3.

Fyra hundra daler, min moder. m. m.
Fyra hundra m. m.

4.

Bed honom gå sin väg, min dotter.
Bed honom m. m.

5.

Nu kommer den andra friaren, min moder.
Nu kommer m. m.

6.

Hur mycket har han, min dotter?
Hur mycket, m. m.

7.

Femhundra daler, min moder.
Femhundra daler, m. m.

8.

Bed honom gå sin väg, min dotter.
Bed honom m. m.

9.

Nu kommer den tredje friaren, min moder.
Nu kommer, m. m.

10.

Hur mycket har han, min dotter?
Hur mycket, m. m.

11.

Ett uppriktigt hjerta, min moder.
Ett uppriktigt m. m.

12.

Bed honom stiga in, min dotter.
Bed honom, m. m.

13.

Hvar skall han sitta, min moder?
Hvar skall, m. m.

14.

På hyendet blå, vid dig, min dotter.
På hyendet, m. m.

15.

Hvad skall han äta, min moder?
Hvad skall, m. m.

16.

Sno steken på spettet, min dotter.
Sno steken, m. m.

17.

Hvad skall han dricka, min moder?
Hvad skall, m. m.

18.

Tag in mjöd och vin, min dotter.
Tag in, m. m.

19.

Hvar skall han ligga, min moder?
Hvar skall, m. m.

20.

På bolstrarna blå, min dotter. Lelielej.
På bolstrarna blå, min dotter.

Nu kom-mer den för--ste fri--a-ren, min mo-der li-lie---lej. Nu

kom-mer den för-ste fri--a-ren, min mo---der!

4.

Orsa Socken af Skattungbyn af Österdalarna. — En tillförene allmångjord upp-teckning af visan har befunnits vara till språket mindre riktig. Nedanstående är gjord i Skattungbyn af Säve. Melodien deremot är densamma, som Utg. tillförene allmångjort.

Kristallen dänn fina,
 Summ solä mänd' stjina,
 Summ stjärnurna blanka ¹⁾ i stjin;
 Ig uet ²⁾ av en' ³⁾ flicka,
 Rätt ärlig åg kärlig,
 Ajt i issu'-jan ⁴⁾ bim ⁵⁾.
 Ack umm ui kum til älskogs, Blåmma!
 Umm du uäri uännen männ! ⁶⁾
 Åg allrakärästan maj! ⁷⁾
 Färr räda, räda rosur, färrdjillande gullskrin.

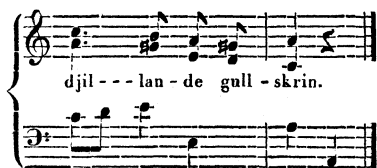
Kri - - - stal-len den fi - na, summ so - lä mänd' stji - - - na, summ stjär-nur - na

blan-ka i stjin; Ig uet av en flic-ka, Rätt är - lig åg kär - - lig, ajt

iis - su - jan bim. Ack umm ui kum til äl - - skogs, Blåmma! Um du uä - ri

uän - - nen männ! Åg all - - ra - - kä - rä - stan maj! Färr rä - da, rä - da ro - sur, färr -

¹⁾ Adjectiv. ²⁾ märk att *v* framför vocal uttalas som *u* eller närmast som Engelskt *u*, hvarföre jag skrifer *uet*, som uttalas i *en* stafvelse. ³⁾ Borde varit *ena*. ⁴⁾ = denna-här. ⁵⁾ Dat. eller abl. ⁶⁾ Masc. ⁷⁾ Fem.

5.

Westmanland och Dalarna.

1.

Jag tror jag får börja
 Öfverge, att sörja;
 Fast hela verlden står mig emot;
 Fastän en flicka
 Gjorde min olycka,
 Derfor är jag vid godt mod.
 Färingen, den du bär på din kropp,
 Den lifvar hela kärleken opp;
 Ögonen dina,
 Täckta och fina,
 Fötterna gå i dans.

2.

Jag tror jag får börja
 Öfverge, att sörja,
 Flickan hon blifver munter och snäll;
 Fin, som en blomma,
 Vill hon till mig komma;
 Flickan väntar uppå mig.
 Hjertunge lilla! här har du mej,
 Aldrig i verlden sviker jag dej;
 Inte ska' du gråta,
 Vi ska' bli så såta;
 Lägg du din hand i min!

Jag tror jag får bör - ja öf - ver - ge att sör - ja, fast he - la verl - den står mig e - mot;
 Jag tror jag får bör - ja öf - ver - ge att sör - ja, flic - kan hon blif - ver munter och snäll;

fast --- än en fic-ka gjor-de min o-lyc-ka, der-för är jag vid godt mod.
fin, som en blomma, Vill hon till mig komma; Flic-kan vän-tar up-på mig.

Fägrin-gen den du bär på din kropp, den lif-var he-la kär---le-ken opp.
Hjertun-ge lil--la! här har du mig, al-drig i världen svi--ker jag dig;

Ö---go-nen di-na, täc---ka och fi-na, füt-ter-na gå i dans.
In-te ska' du grå-ta, vi ska' bli så så-ta; lägg du din hand i min.

6.

Upptecknad i Norrberke socken af Dalarna. Visan tillhör likväl hela gränstrakten mellan Westmanland och Dalarna, samt talar det der gängse folkspråket. — Rörande dess ålder kunna vi endast upplysa, att en gumma i Norrberke, som är öfver 90 år gammal, förmåler, att hon i sin barndom hört visan sjungas af en *då* ungefär lika gammal gubbe, som sagt, att visan redan i hans barndom varit mycket allmän.

1.

Det var en fattig bonde,
Söm had' en liten gris;
De källa hönöm kolorigris.

2.

Den grisen had' e' hufvä,
Var lagöm te' e' stuga.

3.

Den grisen had' en kröpp,
Söm syntes öfver körketöpp.

4.

Den grisen var så stor å' stärk,
Han trampa' stia ner i märk.

5.

Den grisen geck på berre blå,
Der syntes ätter hvar-eviga tå.

6.

Den grisen geck på berre,
Han syntes öfver Sverre.

7.

Så kom dä en Ryttare riandes
Då kom den grisen skriandes.

8.

Då drog han öpp sitt rostuga svärd,
Å' stack den grisen så ihjel.

9.

Blon rann, blon rann;
Femton ämbar å en spann.

10.

Å kätte sätta dom ner i tinur å' kar,
Ändå var ä' mer utaf grisen qvär.

Det var en fat-tig bon--de, en bon--de, som had' en li-ten gris, — de

kal-la ho-nom ko---lo-ri-gris, ko--lo--ri-gris.

7.

”Gambel-gossarnes visa i Elfdalen.” — Utgifvaren besitter icke nog säker kännedom om Dalspråket, för att kunna ansvara för stafningens fulla enlighet med uttalet.

Fåm vir int' gift' vos uppi Åsum,
Fåm vir föll awt i Väsa.
Wir fåm föll :,; några gambel-kullor, vir åg,
Fast vir ärom :,; några gambel-gossar, vir åg.

Folklekar.

(Norra Dalsland).

1.

De deltagande ställa sig i tvenne rader mot hvarandra. De lekande i hvarje rad (den ena raden utgöres af gossar och den andra af flickor) hålla hvarandra i händerna. Den främste i karlraden begynner leken sålunda, att han, efterföljd af de öfrige gossarne, vandrar några hvarf kring golfvet framför den stillastående raden af flickor, sjungande:

1.

Före går jag med unkarlar mina;
Efter kommer du med jungfrurna dina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, så helsa vi god' dagen.

Härefter intaga gossarna deras förra plats framför flickorna, sedan de bugat sig för dem o. s. v., efter innehållet af hvarje vers.

Flickorna svara, under det de, anförda af den främsta, så väl vid slutet af nästföljande, som vid de öfriga verserna, hvilka de sjunga, göra samma rörelser, som gossarna:

2.

Före gick du med unkarlar dina;
Efter kommer jag med jungfrurna mina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, så helsa vi god' dagen.

3.

Gossarne. Före går jag med unkarlar mina;
Efter kommer du med jungfrurna dina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, så famnta' vi hvarandra :,;.

4.

Flückorne: Före gick du med ungarlar dina;
Efter kommer jag med jungfrurna mina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, så famnta' vi hvarandra :,:

5.

Gossarne: Före går jag med ungarlar mina;
Efter kommer du med jungfrurna dina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, så kyssa vi hvarandra :

6.

Flückorne: Före gick du med ungarlar dina;
Efter kommer jag med jungfrurna mina.
Lyster eder dansa, käre vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, så kyssa vi hvarandra :,:

7.

Gossarne: Före går jag med ungarlar mina;
Efter kommer du med jungfrurna dina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, lösa vi på skospännena :,:

8.

Flückorne: Före gick du med ungarlar dina;
Efter kommer jag med jungfrurna mina.
Lyster eder dansa, kära vänner våra!
Aldra bäst vi dansa, löser vi på skospännena :,:

Fö - re går jag med ung - kar - lar mi - na, ef - ter kommer du med jungfrurna di - na;

ly - ster e - der dan - sa kä - re vän - ner vå - ra, al - dra - bäst vi dan - sa, så

hel - sa vi god' da - gen, så hel - sa vi god' da - gen.

Gossarna ställa sig härefter så, att den främste bland dem kommer midt emot den nedersta i flickraden, hvilken flicka han uppbjuder. — Hållande hvarandra i händerna, och, utan att lemna sin plats, hoppa nu de två mot hvarandra under sång:

9.

I Skåne har jag varit,
Der har jag lärt att plocka,
Plocka rosor och liljor blå.
Så ska' vi låta (sjunga) i allan dag,
För rosor och violer.

När sången slutat, lemna de två hvarandra, och gossen uppbjuder den närmast henne stående flickan, samt den andra gossen i ordningen på karlraden den förstnämnda flickan; och förfares så, par efter par, allt under ofvanstående sång. På detta sätt förflyttar sig karlraden småningom uppföre, så att, då den sista bland dem dansat med den främsta bland flickorna, leken slutas.

I Skå-ne har jag va-rit, der har jag lärt att ploc-ka, ploc-ka de ro-sor och lil-jor blå,
så skall vi lå-ta i al-lan dag, för ro--sor och vi-o--ler.

2.

GymburLaiken.

(Gottland. Upptecknad 1844 af Carl Säve. Leken tillhör äfven norra Dalsland, der den kallas: *Fria på narri*; dock med flere skiljaktigheter. — Anmärkningsvärdt är, att en Vallvisa i Dalarna har några ställen ur denna lek).

En äldre qvinna, som för tillfället betraktas som moder till flickorna (*gymbrar* = tackor), sjunger, sedan gossarna utgått i ett annat rum:

Haddi ja mi än fulltrogen ven,
Sum kundi födä a gymbur för mi
Um vinturen till summaren igen;
U gimbrar har ja,

Badi storä u sma,
Män ingen har ja,
Sum grasi kan sla
Um summaren till vinturen igen!

Hon öppnar dörren och sjunger ut till gossarna:

Kumb in, kumb in!
Kär' sunen min!
Ain fästemö ja givur!

Alla gossarna svara, hvar för sig på en gång:

Ja takkur, takkur, modur mäin!
För gåvu J mi givur!

Hon återtager:

Ja kan inti annä svarä,
Än um dä, sum gutt kan varä:
Ha jär sum a silkesros,
Ha jär go ti syvä hos,
Ha jär sum a silkesvippä,
Ha jär go i söngi hittä.

Derpå vänder hon sig till en viss af gossarna (som dervid stiger in och friar med en bockning till en af flickorna) med dessa ord:

Jag kallar dig in,
(Lars Larsson Grädda!)

Är ej den flicka, för hvilken han bockar sig, den som redan efter föregången uppgörning mellan flickorna, är utsedd till hans maka i leken, så drivnes han genast ut af dem, med slag af näsdukarna (i hvilkas hörn en liten sten är inknuten), och får försöka sin lycka om igen. — Hustrun upprepar nu sången igen för hvar och en gosse, tills alla äro inkallade och träffat den rätta flickan.

U haddi ja mi än full-tro-gen ven, Sum kun--di fö-da a gymbur för mi um

vin--tu-ren till summaren i-gen; U gimbrar har ja, Ba-di sto-rä u sma, Män

in-gen har ja, Sum gra-si kan sla Um sum-maren till vin-tu-ren i-gen.

Kumb in, kumb in, Kär' su-nen min! Ain fä-ste-mö ja gi--vur! Ja takkur, takkur,

modurmäin! För gå-vu J mi gi----vur! Ja kan in--ti an-nä sva-rä,

Än um dä, sum gutt kan va-rä: Ha jär sum a silkes-ros, Ha jär go ti

sy-vä hos, Ha jär sum a sil-kes-vip-pä, Ha jär go i sän-gi hit-tä. Jag

kal-lar dig in, Lars Lars-son Grådda!

3.

(Enligt hvad hittills bekant är, endast bruklig i Dalsland. Kallas der *Herr Bolterman*. N:o 27, hos Arwidsson, *Äldermansteken*, kan väl anses såsom en mycket ny förvrängning af denna lek).

Flickorna bilda en ring och dansa. "Herr Bollerman" sitter på en stol inom ringen, och en annan, föreställande hans dräng, bredvid, företeende åtbörder i enlighet med sångens innehåll. De dansande sjunga:

1.

På stolen sitter Herr Bollerman,
På stolen sitter Herr Bollerman sjelf;
För honom var lofvad en jungfru.

2.

På håret krusar Herr Bollerman,
På håret krusar Herr Bollermans dräng.

3.

På halsduken knyter Herr Bollerman,
På halsduken knyter Herr Bollermans dräng.

4.

På västen knäpper Herr Bollerman,
På västen knäpper Herr Bollermans dräng.

5.

På stöflorna drager Herr Bollerman,
På stöflorna drager Herr Bollermans dräng.

6.

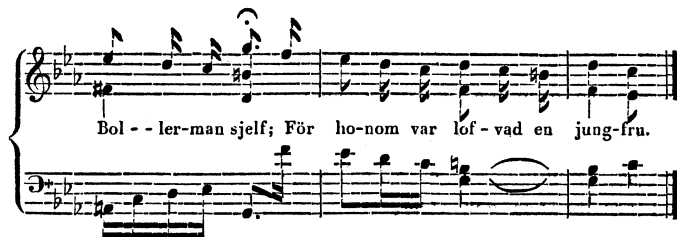
På stolen ståndar Herr Bollerman, (ställer sig upp.)
På stolen ståndar Herr Bollerman sjelf.

7.

Han skådar en, han skådar de två,
Han skådar den likaste i dansen månd' gå;
Tag fort, annars får du ingen!

Vid sista versens slut springer Herr Bollerman af stolen och söker fasttaga någon af flickorna; men för att försvåra detta, dansa nu flickorna mycket fort. Då han sluteligen bemäktigat sig en ur ringen, dansar han omkring med henne, hvarefter båda aflägsna sig från leken. Nu sätter sig den föreställda drängen på stolen, och blifver Herr Bollerman; äfvensom en annan gosse inkallas i ringen, för att öfvertaga drängakallet. Härmed fortfares, till dess alla gossarna på samma sätt fått sig makar, då panter affordras.

På sto - - - len sit - ter Herr Bol - - lerman på, På sto - - len sit - ter Herr

4.

Efter de lekar, der de deltagande mot slutet utgöra par, och tillika skola lemna panter, lekes, i större delen af Dalsland, denna och följande tvenne lekar).

De lekande sitta parvis. Tvenne af sällskapet gå och upptaga panterna, under det de för hvarje par sjunga eller tala.

1.

Det kom ett par gångande, lekande,
Herr Dore.
De leka så vackert för (Jon) och hans unga brud;
Herr Dore och fru Märtha.

2.

Vi ge den leken ett öde,
Herr Dore.
Så skall vi framföre
Herr Dore och fru Märtha.

3.

J ge'n väl oss en halfver mark,
Herr Dore!
För vi äro komne från Tiggaremark
Herr Dore och fru Märtha.

(Panten lemnas).

4.

Stor tack, stor tack skall J nu ha',
Herr Dore!
För all den gäfva, J mig gaf,
Herr Dore och fru Märtha.

5.

En annan gång jag kommer igen,
Herr Dore,
Skall femton vaggor ha' sin gång,
Herr Dore och fru Märtha.

5.

(Dalsland. Om denna lek, se hvad om N:o 4 är sagdt).

Jag gick mig ut i veckan, i veckan,
Fick jag se min dotter sitta, och sitta,
Sitta hos mannen den väne;
Hon sitter sidt,
Hon spinner hvitt;
Och silke drar hon hem till sitt.
Så väl kan hon silket nysta,
Som du kan henne kyssa.

Hvilket han nu antingen skall efterkomma, eller ock ge pant.

6.

(Dalsland. Af samma slag, som föregående).

1.

Jag gaf min dotter hemmägift:
Linne, lakan och sänge-klär,
Kistor och skrin, rödan guldband,
Kopparkittel och bryggepann',
Och hundra daler i pengar.

(Panten lemnas).

2.

Det var en dugtig måg jag fick!
Han har, han får,
Han skull' ha' min dotter i år.

(Eller):

3.

Det var en dålig måg jag fick,
Intet har'n, intet får'n,
Ja skall ta min dotter i-från.

7.

(Nerike och Dalsland. — Otvifvelagtigt en af de mest intagande Svenska folklekar)
Ringdans. En flicka sitter på en stol inom ringen. Hon har ett kläde i handen
och hon sörjer. De dansande sjunga:

1.

Jungfrun hon sitter i gräset det gröna,
Suckar och sörjer sin hjertelig kära.

2.

Jungfrun står upp och ser sig omsider,
Får hon se kärestan uti grön lider.

Vid dessa ord står jungfrun upp af stolen och sjunger, vändande sig till en gosse i ringen:

3.

Räck mig din hand, min hjertelig kära!
Dig vill jag gifva min tro och min ära.

4.

Gossen. Gud signe dig, så vackert du qväder!
Du skall få krona och krans och brudkläder.

De två dansa inom ringen.

Stilla.

Jungfrun hon sit-ter i grä-set det grö-na, Suc-kar och sör-jer sin hjer-te-lig kä-ra.

Folkdansar.

1.

Kuldansen.

(Uppteckningen är från Leksand i Dalarne).

Sällskapet bildar par. Alla paren sluta sig i en stor ring, och dansa så, under det att första vändningen (reprisen) sjunges. Vid dess slut "släpper ringen." Hvarje gosse vänder sig mot sin flicka, och under det att nu andra vändningen sjunges, hoppa de två i hvarje par (gosse och flicka) *jemnfo*ta mot hvarandra, till dess ordet *hej* sjunges, då alla klappa händerna och svänga omkring på klackarna. När härefter första vändningen omsjunges, tager man åter i ring, dock först sedan gossen tagit ett steg till venster och flickan ett till höger, så att den förre får en annan kulla och den sednare en annan gosse. Dansen fortsättes, till dess alla komma till sina första rum igen.

Å bäll int' du, så bäll föll jä,
 Så bäll jä svinka *) mä kollo;
 Kölla, kölla, kölla, kölla, kölla, kölla :;
 Hej! svinka mä' kollo.

Å bäll int' du, så bäll föll jä, Så bäll jä svin-ka mä kollo; kollo.

köl-la, köl-la, köl-la, köl-la, köl-la, köl-la, köl-la, köl-la, köl-la, köl-la,

köl-la, köl-la, Hej! svin-ka mä' köl-lo.

I gränstrakterna mellan Westmanland och Dalarna, der dansen äfven är gängse, har den följande melodi:

Vill int' du, så vill föll ja, Och vi ska' dan---sa mä' kul--lo;

Kul-lo, kul-lo, kul-lo, kul---lo, kul-lo, kul-lo, kul-lo, kul---lo,

Hej! dan-sa mä' kul---lo.

*) Svinka = svinga, svänga om.

2.

Krokdansen.

(Känd på åtskilliga orter i landet, men under många förändringar, hvilka vanligen mest framstå i dansens sednare del).

Sällskapet sitter på stolar, utan ordning. Under det att första vändningen spelas eller sjunges, framdansar en till någon i laget, för hvilken han (hon), under andra vändningens två första takter, tvenne gånger bugar sig (niger). Under det följande af vändningen framdansar han (hon) till en annan och förfar på samma sätt. Härmed fortfares sålunda till dess hela samlingen blifvit uppjuden, samt ställd i en rad, som nu först fattar hvarandras händer. Spelandet eller sången fortfar, och raden invecklar och utvecklar sig medelst margfalldiga rörelser, som bestämmas af de två ledare, hvilka befinna sig på radens båda ändar.

The musical score for 'Krokdansen' is presented in four systems. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system is in 3/4 time. The second system includes a double bar line and a fermata. The third and fourth systems continue the piece.

3.

Nystdansen.

(Känd i Westmanland, Dalarna o. s. v.).

Sällskapet, som är indeladt i par, bildar en stor enkel ring, hvilken rör sig i dans, under det att melodins första vändning (repris) spelas. Nu vrida sig, vid an-

dra vändningens början, de två i hvarje par emot hvarandra, och, i enlighet med melodians takt, pekar med ett finger å båda händerna, hvar och en i paren, först på sin make och sedan på sig sjelf, hvarefter, under vändningens sista takter, hvar och en hastigt svänger sig omkring. Till dansens fortsättande tager man derefter åter i ring.

4.

Åtta-männigen.

(Södra och medlersta Dalsland).

De dansande utgöra fyra par. Hvarje par intager hvar sitt af rummets hörn. Två af de hvarannan motstående paren, det vill säga de, hvilka, i rak sträckning närmande sig hvarandra, kunna mötas midt på golfvet, framdansa derefter, tills de å nyssnämnde ställe sammanstöta, der de båda paren hastigt svänga om i en ringdans. Paren fortsätta derefter framdansningen till dess de intagit hvarandras platser. De andra två motstående paren, som härvid varit stillastående, fortsätta dansen, på sätt nämnt är.

Det vackra och mest framstående egna i dansen är den ständigt tillvexande, nästan otroliga, hastighet, hvarmed den utföres.

5.

Byril.

(Känd endast i några af de södra socknarna i Dalarna. Melodien har likväl på sednare tider blifvit mer kringspridd).

Sällskapet bildar par af gosse och flicka, hvilka par, hvar för sig, och efter hvarandra, under det att melodien en gång uppspelas, samfäldt röra sig, på sätt melodien takt angifver, i en stor ring. Inuti denna ring befinner sig "*Byril*," hvilken, medan de öfriga kringskrida, äfven på sitt sätt hoppar och svänger sig, i enlighet med melodien.

När melodien en gång är utspelas, "byta paren om," så att flickan i ett föregående par tager gossen i ett efterföljande, samt gossen i föregående paret flickan i samma efterföljande par. — *Byril* söker härvid, att bryta paren d. v. s., att utur ett par anamma en flicka; och om detta lyckas honom, blifver en annan gosse i danssällskapet udda. Denne kallas nu *Byril*, och måste först fram till spelmannen, att buga sig för honom, hvarefter han intager den förre *Byrils* plats inom kretsen, som åter börjar, efter den ånyo uppstämda melodien, röra sig i dans. Äfven flickor kunna vara *Byril*ar. Dessa måste vackert niga för spelmannen, och bryta paren medelst gosse-grepp.

6.

Fiskardansen.

(Bohuslänsk Folkdans. Icke öfelig utom Länets. Den skiljer sig ifrån de öfriga här upptagna dansar, deruti, att största delen af sällskapet blott såsom åskådare deltaga).

Dansen, som afbildar dörjning på is, utföres af tre personer. En af dem föreställer *Fiskare* och de andra båda *Fiskköpare*. Under de vidunderligaste krumsprång och åtbörder, hvilka skola beteckna, huru han buggar hål på isen, agnar kroken, rycker på dörjen och drar upp fisken, skrider *Fiskaren*, under det han tillika slår armarna och klagar öfver köld m. m. mot en af *Fiskköparne*, samt frågar honom hvad slags fisk han åstundar. Då denne besvarat frågan, erhåller han af den dansande *Fiskaren* en kindpust eller så kallad "munfisk;" men kan *Fiskköparen* undvika slaget, och i stället gifva *Fiskaren* ett sådant, måste denne försöka sin lycka emot den tredje i leken. Träffar åter slaget, måste den, som erhållit det, fram och dansa på sätt förr nämndt är.

7.

Stampdansen.

(Allmän, åtminstone i Svea Rike och angränsande Landskap af Norrland och Götha Rike).

Laget bildar par af gosse och flicka, (hvarje flicka står till höger om sin gosse). Paren sluta enkel ring. Under andra takten stampa de två i hvarje par, som nu äro vända mot hvarandra, tre gånger mot golfvet, och under vändningens sista takt klappa de tre gånger med händerna. Under hela andra vändningen omdansa de två i hvarje par med hvarandra — gossen åt höger och flickan åt venster — samt, under omsjungningen af samma vändning, tvärt om. Härefter begifver sig hvarje pars gosse till närmaste högra parets flicka, som ock är honom till mötes. Denna förflyttning sker i ett ögonblick, hvarefter dansen ånyo börjar och fortsättes, under det att gossarna städse förflytta sig åt höger, samt flickorna åt venster, till dess de första paren åter träffas.

En föga afvikande förändring af denna dans är den så kallade Proste-dansen.

8.

Sexmansdansen.

Tillhör Hättebygden af Norra Bohuslän. Dansen hör till dem, hvilkas utförande svårigen kan med ord beskrivas. Detta är emedlertid utmärkt vackert, ja skönt. — Vi skola måhända framdeles medelst en och annan teckning söka åskådliggöra egenheterna så väl i denna, som i några andra Svenska Folkdansar.

1:ma

First system of musical notation, consisting of a grand staff with treble and bass clefs. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is 3/4. The music features a melodic line in the treble clef with slurs and a bass line with chords and some melodic movement.

2:da

Second system of musical notation, continuing the piece. It features a melodic line in the treble clef with slurs and a bass line with chords and some melodic movement.

f. *p.*

Third system of musical notation, continuing the piece. It features a melodic line in the treble clef with slurs and a bass line with chords and some melodic movement. Dynamic markings *f.* and *p.* are present.

Fourth system of musical notation, consisting of a grand staff with treble and bass clefs. The music features a melodic line in the treble clef and a bass line with chords.

Fifth system of musical notation, continuing the piece. It features a melodic line in the treble clef with slurs and a bass line with chords and some melodic movement.

Sixth system of musical notation, continuing the piece. It features a melodic line in the treble clef with slurs and a bass line with chords and some melodic movement.

Seventh system of musical notation, continuing the piece. It features a melodic line in the treble clef with slurs and a bass line with chords and some melodic movement.

9.

Hallingen.

Norra Bohuslän. Melodien är troligen från Norrige. Utförandet af denna dans kan lika litet som den föregående och efterföljande med ord åskådliggöras.

Musical score for 'Hallingen' in 2/4 time, G major. The score consists of two systems of piano accompaniment. The first system has a treble clef with a melody and a bass clef with chords. The second system continues the melody and chords, with first and second endings marked above the treble staff.

10.

Springedansen.

Hättebygden. Man kan säga att Springedansen är Hättens älsklingsdans. Han, såväl som ock den vackra Hätteflickan, rör sig deri med ett behag och en styrka, som ovillkorligen förtjusar. — Sitt namn har denna dans troligen deraf, att sedan den egentliga dansen är utförd, de deltagande, under ledning af en föredansare, göra längre utflygter, ofta från den ena lekeplatsen till den andra.

Musical score for 'Springedansen' in 3/4 time, B-flat major. The score consists of three systems of piano accompaniment. The first system has a treble clef with a melody and a bass clef with chords. The second system continues the melody and chords, with a second ending marked above the treble staff. The third system continues the melody and chords, with a third ending marked above the treble staff.

11.

Brudedansen.

Norra Bohuslän. — Med denna dans, som motsvaras af Höglorfven i Wingåker, öppnas Bröllopsdansen, först af brud och prest, samt derefter af brud och brudgum, hvarefter bruden dansar densamma med hvar och en af laget. — Utförandet är ganska enkelt. De två dansande göra under det första vändningen spelas, en rund kring dansstugan, noga ställande stegen efter melodins takt. Vackrast företer sig dansen, då brud och brudgum sålunda göra sin rund. — Under den andra och raskare vändningen dansas af de två vanlig slängpolska; dock med steg som äro för Bohusländningen egna.

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of six systems of two staves each (treble and bass clef). The first system is in common time (C). The second system is in 2/4 time. The third system includes a 3/4 time signature change. The fourth system is in 2/4 time. The fifth system is in 2/4 time. The sixth system is in 2/4 time. The score ends with a double bar line and repeat dots.

Slängdansar. (Polskor).

1.

”Hätte-polska” från norra Bohuslän. (”Hättebygden” = Högbygden). De så kallade Hättespelmän äro i hela Bohuslän mycket firade. De utföra sina raska polskor merändels på fiol, den Hätten kallar *Fela* (de gamles Fidla). — Benäget meddelad af Past. A. E. Holmberg.

The musical score consists of five systems, each with a treble and bass staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/8. The melody in the treble staff is characterized by eighth-note patterns and triplets. The bass staff provides a steady accompaniment with chords and single notes. The piece concludes with a final cadence in the fifth system.

2.

Westmånland. — Upptecknad, satt och benäget meddelad af Dem. Rosa Wretman.

Three systems of piano accompaniment. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system is in 3/4 time and features a melody in the treble staff and a bass line in the bass staff. The second system continues the melody and bass line. The third system concludes the piece with a final cadence in the bass staff.

3.

Westmanland. — Mycket omtyckt af allmogen, hvarföre man icke sällan får höra den *sjungas* till dans.

Three systems of piano accompaniment. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The first system is in 3/4 time and features a melody in the treble staff and a bass line in the bass staff. The second system continues the melody and bass line. The third system concludes the piece with a final cadence in the bass staff.

4.

”Neckens polska.” Från Kalmare Län. — Enligt en urgammal, hos allmogen inrotad, tro, kunna de, som dansa denna Polska, dermed ej upphöra förr, än spelmannen rört vid dem. — ”Sådan är” — heter det — ”Necke-polskans magt.”

5.

Södra Dalarna. — Serdeles under andra vändningen får man icke sällan höra flickorna instämma med spelmannen.

Two systems of piano accompaniment. The first system consists of two staves (treble and bass clef) with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature. The second system also consists of two staves with the same key signature and time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes in the right hand and chords and eighth notes in the left hand.

6.

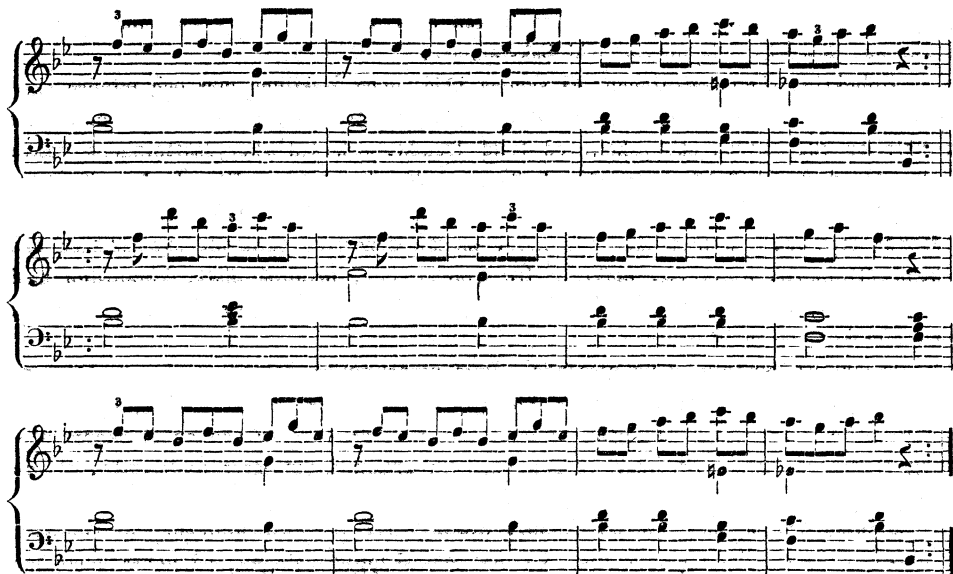
Särna Socken af Dalarna. — (Särnafolket är till ytterlighet begifvet på dans, och rör sig deri med en eldighet, som påminner om grannskapet med Norige).

Two systems of piano accompaniment. The first system is in 3/4 time and features a key signature of one flat (Bb). The second system is in 3/4 time and features a key signature of two flats (Bb, Eb). The music is characterized by a steady eighth-note accompaniment in the right hand and chords in the left hand.

7.

Särna socken i Dalarna. Troligen är denna polska en Norrsk eröfring.

A single system of piano accompaniment in 3/4 time with a key signature of two flats (Bb, Eb). The right hand features a melodic line with a triplet of eighth notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

”Kämpe-stenarna.”

Pl. 2.

Så benämnes af allmogen en skeppssättning, belägen i Skee socken, Vette härad och Bohuslän. Den är i sitt slag säkert den största i Norden, och står icke efter de snart sagdt verldsberygade Engelska och Skottska. Då härtill kommer, att denna skeppssättning med full visshet kan anses vara den bäst bibehållna i vårt land, hafva vi, som under sistförflutne sommar varit i tillfälle, att åtskilliga gånger betrakta och beundra densamma, funnit värdt, att med några ord leda uppmärksamheten derpå *).

I nämnda Skee socken, som är en af de fornminnesrikaste i landet, ligger Säteriet Blomsholm, och på dess ägor, å en höjd i gärdet sydost från gården, är ifrågasvarande minnesmärke. Det består för närvarande af 47 resta stenar, hvilka tillsammans, lika vackert som enkelt, afbilda ett jättelikt, i båda ändar spetsigt, skepp af icke mindre än 70 alnars längd och 15 alnars bredd. Stenarna äro åt norr och söder, och af dem har den södra en mindre, *laggd* sten bakom sig. Denna stamsten, som derföre ~~tvifvelsutan~~ betecknar skeppets bakstam, äger en höjd af $7\frac{1}{4}$ alnar. Den norra stammen eller framstammen, hvilken icke har vid sig någon liggande sten, men äger för-ut en afrundad sida, är fem och en half alnar hög. Mellan dessa väldiga, ännu många århundraden trotsande, stamstenar löpa tvenne utåt böjda rader af stenar, bildande styrbords-sida och babords-sida. I den mohn sidostenarna aflägsna sig från stamstenarna, aftaga de i höjd, så att midskeppsstenarna, hvilka likväl i bredd öfverstiga de närstående, äro blott $1\frac{1}{2}$ aln höga. Af sidostenarna äro å östra sidan tvenne fallna, samt å vestra sidan en, närmast bakstammen, jemt med marken aflagen. Det rum, stensättningen omsluter, äger en, ofvanpå platt, samt en half aln

* Detta har likväl redan berömligen skett genom Hr A. E. Holmberg. Se hans Bohusläns Hist. och Beskr. D. II, s. 192 o. f.

kyrka, och äfven någon gång fått höra vackra kyrkoklockors ljud. Stället bevakas väl af något starkt *Rå*, emedan kyrkan endast tillfälligtvis kan få ses, men igenfinnes icke, då den sökes.

20.

(Jemtland).

En man var midsommarsnatten sysselsatt med att gräfva efter jordgods. Han fann dervid en stor kista, på hvilken han satte sig grensle. Men snart märkte han till sin förvåning, att han satt på en ox, som for med honom öfver skog och moras, öfver berg och backar. Mannen höll sig likväl stadigt fast vid hornen, till dess solen uppgick, då han till sin stora glädje fann sig sitta på kistan, hållande fast i dess handtag. Kistan var full med silfverpenningar.

21.

(Helsingland).

I ett berg, Ranboberget kalladt, i Mo Socken, får man stundom se en Drake, liggande i en remna, och häftigt flåsande. Han har utseende af en stor, bevingad orm. — Denna Drake var, såsom många andra, fordom en orm, men förvandlades på följande sätt till Drake: Flere ormar kommo tillsamman och började spruta etter öfver en annan orm, som deraf snart förvandlades till en liten sten. Härefter runno samtliga ormarna till närmaste pöl, ur hvilken de hemtade vatten, och den af dem, som först kunde begjuta stenen med vattnet, blef ormarnas Kung eller Drake.

Anm. Nästan allestädes der sägnen förtäljes, tillägger man: när efter lång tiderymd Draken dör, väljes en annan på samma sätt. Men hinner någon människa taga den lilla stenen, innan ormarna hunnit begjuta den med vatten, får han genom dess innehafvande beständig lycka.

Fornminnen i Näsums Socken uti Skåne.

(*Handskr. af år 1693* *).

— — "Berättas i sanning (som des fundament och uestigia ännu siunes), att emillan Näsüm och een bye, som kallas Eschekier skall hafva varet, för denne, een annan kiörckia bygd, kallat Mariæ kiörckia, hvilken een Kiempe under konung Tidrich på Brattingsborg, ved namn Lafve Lodmundson, skall hafva låtet upbränna, fördy hans Cammerade, Unger Ingemar, hade bedraget hans Fästemöe, Jungfru Hoffred, ifrån honom, och med henne och sina hofmän taget sitt refugium i bemålte Mariæ kiörckia; Men hon, Hoffred, der elden tog öfverhand och Unger Ingemans Tienare, som i branden för hennes skyld voro inneslutne, blefve otålige, och velat hugga henne i stycker, bad han de ville kasta henne giönom fönstret uth till Lafve Lodmånson, så skole hon bedia för allas deras lif; inne var då förseendt, dy elden hade taget öfverhand och kunne eij släckas; Men Lafve Lodmunson, då han förnam Hoffred varit honom otrogen

*) Det gamla stafningsättet, i flere afseenden märkeligt, är bibehållet.

och låtet sig kränckia aff Unger Ingeman, ångrade sin gierning, hvar om en gammal Wijsa ännu i Näsrum och des omliggande gräntzor *) finnes.

Berättas änd ytterligare, att då kiörkan brandt, var två stycken klockor i Tornett; den ena foor neder i åhen, som eliest kallas Femsjö, eller Ammings åhe, hvilken åå går der strax brede vyd; och har tilförena och för några åhr sedan varet hört ringas med samma kläcka eemoot Juletijden. Samma klocha har många i förra tijder med fåfängt arbete sökt till att draga op. Den andra klockan foor uth i eet giööl söder för benämbde kiörcka, kallas kiörke giöel, men bleff der aff upptagen och omstöpt, och är nu för tiden en herlig klocka; dock måttelig stoor, och är än vid Näsrum kyrcka; och att klockan ej mehr skole förtrollas, är i stöpnigen på henne satt efterföljande Signa: + I H S +, och ingen annan bookstaf, antingen åhrtahl eller något annat finnes der vijdare imprimerat.

Detta kyrkiogöel, uthaff hvilket denna klockan berätttes vara updragen, är nu så tårt, som en eng, och förthenskill bytt uth på byen, att iag med mina ögon har sett om hösten många höstackar stånda uppå.

Icke desto mindre berättter Kisell Persson i Näsrum, een man på 70 åhr, att han i samma giöel, då han ung dräng varet, har fångat och fiskat både giäddor och karutzer; men att det nu således skall vara utthorkat menas att en ådra skall vara öpnat i jorden, som ledsagar vathnet der ifrån neder i Åen.

Det berättas, at Lage Lodmunson skole velat åå nyo upbyggja kiörkan igien på förra stället; men så många Materialier, som blef fördt tijt om dagen, fördes dådan om natten till dett stället, som kyrkian nu är bygd; och kallas hon för den skull också Mariæ kiörckia.

Een bryggia var lagt öfver åen ifrån Wåstanåe bye, öfver hvilken de hade deras kiörkiovåg på den tijd den gamla kiörkian var vijd makt; men då kiörkian blef upbränt, blef bryggan ruinerat; dåg siunes grundstockarna ännu, och aldrig förruttnar; Samma broo kallas *Blijelille bro*, och på samma bro berättas een ung brud skall vara uthtagen, och tvenne hennas Systrar tilförene der uthkomne, hvilket hon för sin Brudgom sorgeligen beklagade, och viste (visste?) sig, att samma olycka henne ock förestood, hvilket och på hennes bryllopsdag också skedde; men giönom en Riddares, Abbotz, eller Munks harpeslag, blef med bægge sina Systrar restituerad, hvarom och en artig, och i dessa orter brukelig vjisa följer **):

1.

Den Brudgom han rijder aff gården,
Hans unge brud sørger så såre,
Henne Rinner tårar på Kindh.

2.

Jag önskte att veta, hvad der ståer på,
Hvarföre J suckar och sørjer så,
Hierte allerkiereeste min.

3.

Måskie i ankar, iag har eder fäst,
Måske J frucktar ej god åhr jär häst;
Hierte m. m.

*) Redan tr. i Tidskr. Runa. 1844.

**) No 91 hos Afzelius är en artförändring häraf. Jfr. Sv. Forn. D. II. s. 310, o. f.

4.

Måskie J siunes, att vägen är lång,
Måskie J tyckes, att sadlen är trång.

5.

Kanskie J sörger jer fader är död,
Kanskie J sörger J ehr icke Moe.

6.

Eij ankar iag, J hafver mig fäst,
Eij frucktar jag, att god är ju häst.

7.

Eij siunes mig, att vägen är lång,
Eij tyckes mig, att sadlen (är) trång.

8.

Eij sörger jag min fader ehr död,
Mindre jag fruktar, att iag är ei möe.

9.

Jag sörger, jag suckar, och dett iag vähl mæe,
Jag vett vähl hvad *skebne* mig skall öfvergåe.

10.

Vij skall io öfver Blielille broo,
Och der falt uth min' systrer too.

11.

Jag frucktar dett går med mig, som med dem,
Att iag och kommer i strijdende Ström.

12.

Min kiereste brud, det hafver eij nöd,
Jag vill eij förmoda så hårdt ett anstöd.

13.

Vårt fölge och folk skall hoos eder rijda,
Sielf vill iag och hålla i bitzel och Mijle.

14.

Men der de kommo i grönen Lundh,
Såe de två Hiorter i samma stund.

15.

Alla då togo de på dem vare,
Och löde den unge Brud eene fare.

16.

Der hon nu kom på Blielille bro,
Der snablede hest på födder och skoo.

17.

Bruden faldt uth, dett var alt forsendt,
När brudgommen kom, hans hierta var klembt.

18.

Till Ekebergs klöster då vände han sig:
Herr Peder, Herr Peder, tag harpan med dig.

19.

Herr Peder han kom, och dett med stoor hast,
Guldharpan han slog med fingrene fast.

20.

Herr Peder han legte, och fåglene sang;
Den *Vandman* kom fram med bruden ved hand.

21.

Herr Peder, Herr Peder, J gör mig eij men,
Den brudgom sin brud iag gifver igien.

22.

Herr Peder han svaredh: det är icke nock,
De andre två systrar tu har i din flock.
Du *Vandman* så grum.

23.

Dem skall du lefverera, för slipper du eij;
När du har dett giordt, så vandra din vej.
Du *Vandman* m. m.

24.

Den *Vandman* bleff vred, i strömmen han sprang,
De andra två jungfrur han förde på land.

25.

Herr Peder han legte till qvinten den sprang,
Hans skiöne guldharpa då fick en nye klang.

26.

Herr Peder han legte, men timman den slog,
Till brijllop gick alle, voro lustig och froo.
Hierte aller m. m.

27.

Den brud, som tilförne var stulen i lön,
Hon föde sin brudgom om åhret en sön.

28.

Hon föde een sohn så vacker och gran,
De gläddes ved många, så qvinna som man.

Rättelser och Tillägg.

Sid.	9 rad.	4	står: Dahlskogs	läs: Dahlskog
—	—	7	— synes, slipad	— synes — slipad
—	—	18	— bredden	— bredd
—	—	22	— sido; — en	— sido. — En
—	—	4 nedifr.	— häldre	— heldre
—	10	6	— när voro	— närvaro
—	—	12	— gatans	— Gatans
—	12	9	— körs	— köres
—	—	23	— Torrskog	— Torrskog
—	—	5 nedifr.	— Öds köle	— Ödsköld
—	—	6 —	— härstades	— derstades
—	13	2	— Ödskolds	— Ödsköld
—	—	7	— Mora	— moen
—	—	24	— fynd,	— fynd —
—	—	9 nedifr.	— Rogerad	— Roggerd
—	14	2 —	— å Hofstensbyns	— på Hofstens bys
—	—	12 —	— Färslanda	— Färjelanda
—	—	16 —	— är omöjligt	— är emedlertid omöjligt
—	15	1	— kullar	— hallar
—	—	5	— stenhälln	— stenhallen
—	—	19	— "kast ut dem! de	— "kast ut dem! de ä
—	21	1	— ä de, som ska	— de, som ska?
—	—	1	— af Skattungbyn	— och Skattungbyn
—	—	sista	— Engelskt u	— Engelskt w.
—	24	13	— sätta	— sätta.
—	26	20	— löser	— lösa
—	29	sista	— förvrängning	— förändring
—	31	2	— Efterde	— (Efter de
—	32	15	— bryggespann?	— bryggespann
—	34	10	— foll	— föll
—	40	Det här midt på sidan förekommande tomrummet har tillkommit genom misstag. Hela sidan innefattar Sexmansdansen, och bör således spelas i ett sammanhang.		
—	45	En annan <i>Neckens polska</i> , af nio serskilda vändningar skall framdeles allmängöras.		
—	55 rad.	10	står: Värre-gumse?	läs: Värre = gumse (?). —
—	91	sista	— hatten;	— hatten,
—	106	11	— Sverige.	— Sverike.
—	—	31	— meddelade.	— meddelad.
—	—	3 nedifr.	— en skild	— enskild
—	110	24	— rum,	— rum;
—	—	3 nedifr.	— allmängjord,	— allmängjord;

Slutligen anmärkes vid Afhandlingen om Blommorna (sid. 49—82), att Vextnamnen för ingen del äro fullständigt uppräknade, samt att Förf., ehuru han sjelf haft tillfälle, att förvissa sig om större delen af dessa vextbenämningars riktighet, endast fogat sin namnteckning (R. D. eller blott D.) till dem, hvilka, honom veterligt, icke finnas i tryckta arbeten uppgifna. — Första fortsättningen af denna afhandling skall med första allmängöras.